

De oostelijke Crypte⁽⁷⁾

Onder het hoogkoor bevindt zich een crypte met een kruisgewelf, door vier zuilen verdeeld in 3 beuken met in de muren halve zuiltjes. Het daglicht komt binnen via schietgaten ter hoogte van de oude begraafplaats. Aan de oostkant bevindt zich een eenvoudig ruw gehouwen altaar dat rood geschilderd is geweest. In de XI eeuw kwamen de pelgrims hier om boete te doen en voor reflectie.

Voordat U de crypte verlaat aan de noordkant kunt onderweg bewonderen:

Het tongewelf en de absiden (halfronde afsluitingen van het koor) waar de kanunniken de H. Mis opdroegen en waarin zich nu beelden uit de XIXe eeuw bevinden.

Hier bevindt zich tevens de grafkapel van de graven de Liedekerke-Beaufort, gebouwd tussen 1856-1858. Boven het altaar hangt een triptiek toegeschreven aan Guffens waarop graaf de Liedekerke-Beaufort (de bouwheer), zijn vrouw en hun vier zonen zijn afgebeeld. Aan de beide zijden van de met familiewapens rijkversierde kapel bevinden zich 2 graftombes.

Richting uitgang zijn in de muur van de zijbeuk nog sporen te zien van de niet meer bestaande "dodendeur" waardoor de overledenen in de middeleeuwen naar gewijde grond (kerkhof) werden gedragen. De kruiswegstaties in de beuken zijn geschilderd op marmeren platen door Jean van der Plaetsen en M. Mideler tussen 1887 en 1904. De bronzen kroonluchters en kandelaars, daterend uit 1873, zijn ontworpen en gegoten door Bacudon-de Bruyn te Gent.

Als u de kerk verlaat en U wandelt er omheen, laat U dan imponeren door de indrukwekkende massiviteit van de westbouw met de verhoudingen tussen de verschillende bouwdelen; de gefortificeerde toren, de dikke muren gebouwd met stenen uit de omgeving, vaak ruw gehakt. En bewonder de geleding van de zijgevels met de afwisseling van de lisenen (platte kolommen) in de muren, de blindnissen met kleine vensteropeningen. Laat U verrassen door het zicht vanuit de oostkant waarvandaan een prachtige harmonie valt te bewonderen tussen koor, straalkapellen, het geraffineerd dakenspel en de machtige westbouw met zijn spits, geflankeerd door ronde traptorens met spitsen

Referenties:
Toerisme en Cultuur van Celles.
Historische kring van Celles, Nederlandse vertaling & update 2017.
Verantwoordelijke uitgever : Abel Mathot.

Historisch overzicht

Saint Hadelin was afkomstig uit Aquitanië (zuidwest Frankrijk) en aanvankelijk monnik in Solignac.

In 640 werd hij privé leraar van de 9 jarige koning van Austrasië, Sigebert III. Daarna stichtte hij met Sint Remacle de abdij van Stavelot. In 669 trekt hij zich terug in een grot in een verlaten vallei. Enkele volgelingen voegen zich bij hem en vestigen zich in cellen (latijn : cellae). Deze plek zal voortaan "Celles" heten. Er gebeuren vele wonderen. In 690 sterft Sint Hadelin. Al in 704 verzamelen de volgelingen van Sint Hadelin zijn stoffelijke resten in een reliekschrijn van eikenhout en installeren deze in een klein heiligdom. De pelgrims komen in groten getale; er blijven wonderen gebeuren en er wordt een Benedictijner klooster gesticht. Het dorp is welvarend en geniet een grote bekendheid. Rond 882 is het klooster samen met 13 andere kloosterkerken in het prinsdom Luik slachtoffer van de invallen van de Noormannen, die het totaal leegroven en in brand steken. Rond 930 brengt Richaire, de prins-bisschop van Luik, Celles weer tot leven en vestigt er een kapittel van 12 kanunniken die er leven volgens de regels voor kloosterlingen van het concilie van Aken.

Zij bouwen een slotklooster (niet toegankelijk voor leken) en een eenvoudig heiligdom. De pelgrimstochten worden hernomen en er wordt een nieuwe parochie gevormd. Na enkele tientallen jaren is de kerk te klein. De gemeenschap is rijk en er wordt een nieuwe, grotere kerk gebouwd, volgens de techniek en het geloof van die tijd:

Vanuit het Oosten (Frans; l'orient) komen het licht, de krachten van het goede en de wedergeboorte; daar wordt het koor met het altaar geplaatst en daaronder een crypte waar boete gedaan kan worden en men weer nieuwe kracht op kan doen in de nabijheid van de Heer.

Vanuit het Westen (Frans: l'occident van het Latijnse woord occidere= doden) komen de krachten van het kwaad, waartegen men zich moet verdedigen; er wordt een verdedigingstoren gebouwd met dikke en blinde muren en een speciaal heiligdom gewijd aan Sint Michael.

Aan weerszijden van de toren bouwt men twee kleinere torens met wenteltrappen en vele schietgaten voor de verdediging. Onder de toren worden de overblijfselen van Sint Hadelinus bewaard in een gloednieuw reliekschrijn. De pelgrims komen vaak aan de ene kant de crypte binnen en verlaten die aan de andere kant.

Het eigenlijke kerkgebouw wordt verdeeld in drie beuken: de middenbeuk (het schip) voor de parochianen en de zijbeuken voor de rondgang door pelgrims.

In het centrum van de kerk, op het kruispunt van het transept en het schip, wordt een verhoogde ruimte bestemd voor de kanunniken die daar de H. Mis kunnen opdragen evenals in het koor en de twee zijkoren.

Van ca. 1040 tot 1200 was de bloeiperiode van Celles; daarna is de kerk nooit meer uitgebreid noch veranderd, onze vrome voorouders hebben haar intact gehouden. In 1338 verlaten de kanunniken Celles als gevolg van plaatselijke onenigheid met de heer Van Beaufort en door de verminderde aantallen pelgrims in Celles. De kanunniken vertrekken en gaan naar Visé met medeneming van het reliekschrijn dat een magnifiek voorbeeld is van middeleeuwse goudsmeedkunst in Maas-romaanse stijl. Drie van hen blijven achter en met hun opvolgers besturen zij de parochie en het aartsdiakonaat van Celles tot de Franse revolutie.

1590: transformatie van de noord crypte.

1794 tot 1796: wapenschilden en andere historische elementen worden vernietigd.

De kerk wordt niet meer gebruikt als zodanig.

1820: worden noodreparaties uitgevoerd door parochianen als een soort dienst aan de kerk (kosten: 1186 gulden).

1833 tot 1834; er wordt een gat in de muur van de toren gedicht en het dak gerepareerd.

1856 tot 1858: bouw van een grafkapel voor de graven de Liedekerke-Beaufort.

1857 tot 1858 restauratie en reparatie van muren en dak, bestrating, vensters, constructie en plafonds (kosten Bfr. 15241,20).

1867 tot 1871: verankering van de toren, herstel en opnieuw voegen van de buitenmuren van de kleine torens en de kerktoren. In de doopkapel wordt het kruisgewelf hersteld, er worden openingen gemaakt op de hoogte van de eerste verdieping van de toren vanuit de verdedigingstorens voor het plaatsen van een draagconstructie voor de oksaal (Bfr.11999).

1872 wordt de houten oksaal geplaatst (Bfr.14358).

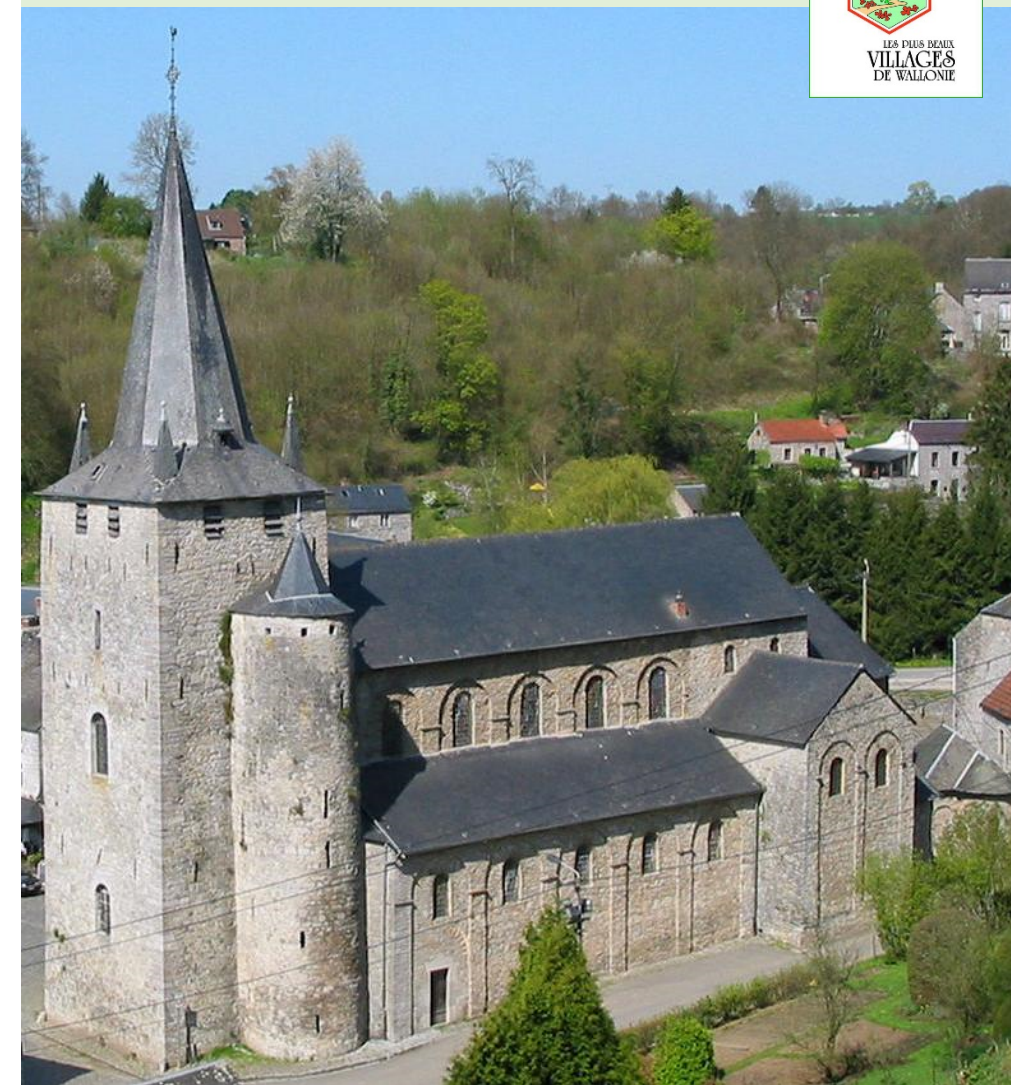
1873: inrichting van de kerk en preekstoel, nieuwe altaren, beelden in de zijkoren, kandelabers en kroonluchters.

* 1905: bouw van de sacristie.

* 1980: totale renovatie van het interieur.

* 2006: vochtvrij maken van de muren van de toren en vernieuwing van de klokkentoren.

De Collegiale kerk van Sint-Hadelin uniek Erfgoed van Wallonië

De Collegiale Kerk van Sint-Hadelin in Celles behoort tot de belangrijkste erfgoederen van Wallonië en is rond 1040 gebouwd ter ere van Sint-Hadelin. Ze kan beschouwd worden als een van de mooiste voorbeelden van de primitieve vroege romaanse-mosaanse stijl. De betrekkelijk geïsoleerde ligging van de kerk heeft ertoe bijgedragen dat haar authenticiteit bewaard kon blijven. Zoals gebruikelijk in de romaanse architectuur is de kerk gebouwd met lokale steensoorten.

De kloosterkerk is een basilicale kerk bestaande uit :

- Een driebeukig schip met 2 lagere zijbeuken en een dwarsbeuk.
- Hoogkoor met daaronder een crypte.
- Een westkoor met doopkapel met daaronder een crypte.
- Een oksaal op de eerste verdieping, van de 3 verdiepingen tellende toren.

Bij binnenkomst via het portaal in de noordbeuk ziet men aan de rechterkant :

- Een steen met een inscriptie in het Latijn :
EX VOTO
NEUTTO
TAGANSI
V. S. L. of I. M.

Vrij vertaald tot: "Volgens een belofte, Neutto, zoon van Tagans"

De laatste regel is onderwerp van discussie en kan op 2 manieren uitgelegd worden:

1. V (otum) S (olvit) L (ibero) M (erito) wat zou betekenen: "Deze gelofte werd uit vrije wil volbracht". Of:
2. V (eteranus S (ua) IM ((pensa) wat zou betekenen: "Als overblijvende met eigen penningen betaald". Neutto zou een Gallische veteraan zijn uit het Romeinse leger, die de ex voto als dank zou hebben opgericht. Men leidt hieruit af dat er dichtbij in het dal Romeinse ruïnes waren.

Wij lopen door tot het huidige wijwatervat; het betreft in feite een fijn beeldhouwde, goed bewaard gebleven doopvont uit de 13^e eeuw.

De Westbouw (5, 6)

Het verdedigingskarakter van de met een spits afgedekte toren, die aan weerszijde wordt geflankeerd door 2 ronde traptorens, is uniek voor zulke oude kerken.

Opvallend is het zware metselwerk in natuursteen van de kleine torens. Het waren echte verdedigingstorens (zoals de vele spleetvormige openingen voor boogschutters bewijzen).

Dit is het oudste gedeelte van het monument waarvan de noordmuur 1,80 m dik is.

Tegenwoordig fungeert het in 1868 gerestaureerde rechthoekig gesloten koor van de westbouw als doopkapel. De kapel is overkluist met een natuurstenen kruisgewelf en in 1870 herbouwd in witte Burnot tufsteen.

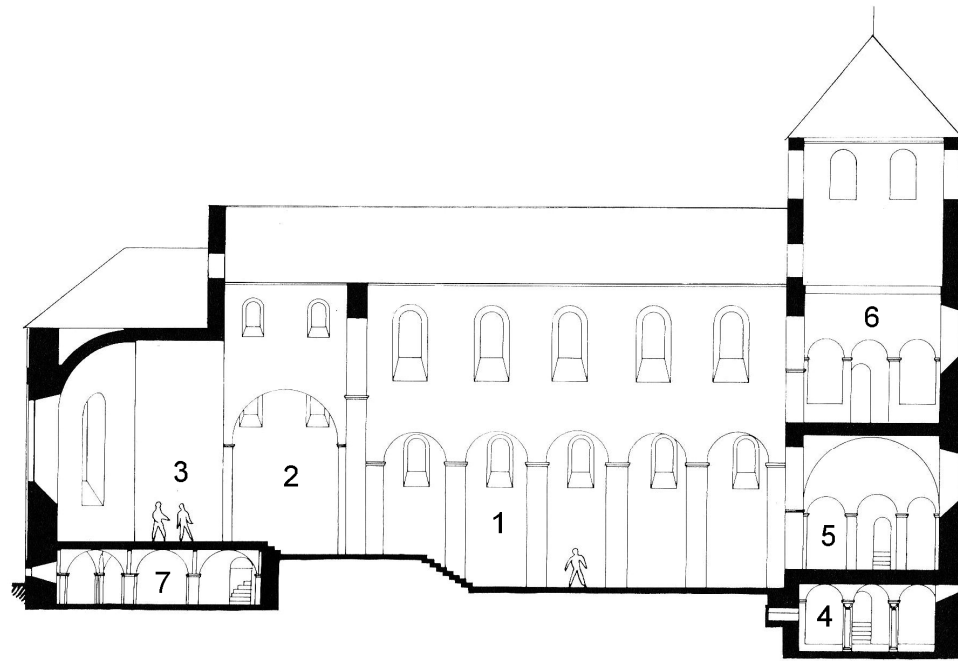
Let op de harmonische samenhang tussen de pijlers en rond afgedekte blindnissen.

Hier alsook op de 1 etage is in 1868 een vensteropening gemaakt. De steen met een esoterisch symbool op de grond is een stuk van het deksel van een oude sarcofaag, waarschijnlijk ook Romeins. Deze is tijdens de opgravingen in 1955 gevonden onder de vloer van de kerk bij de zuiddeur.

In de doopkapel ziet u de doopvont, (reconstructie van 1870), en de Heilige Theresia met Jesus kind en diverse grafstenen.

Aan weerszijden bevinden zich de toegangsdeuren van de kleine gemetselde torens waar 2 stenen wenteltrappen leiden naar de westelijke crypte.

- Bezoekergids -

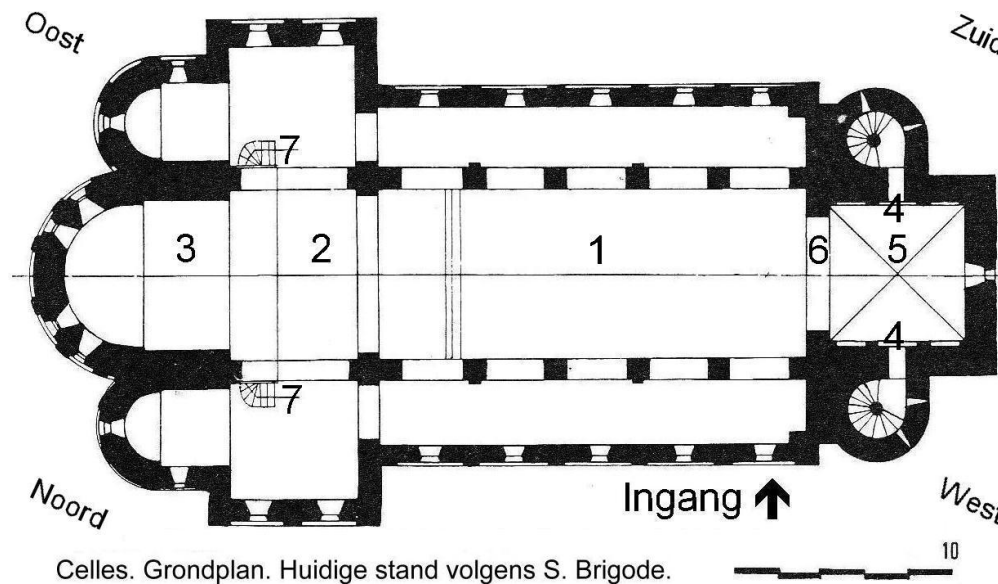

De Westelijke Crypte (4)

Het kruisgewelf rust op 4 zware kolommen, die volgens inscriptie in 1595, de 4 achtkantige marmeren zuilen in Ottoonse stijl hebben vervangen. Waarvan er nog een zichtbaar is op de grond.

In de oostelijke wand bevindt zich de toegang tot een diepe nis waarvan de afmetingen exact overeenkomen met die van het reliekschrijn van St. Hadelinus.

Wanneer u via de noordelijke trap naar boven en vervolgens in gaat komt U weer in de doopkapel en vervolgens in

Celles. Grondplan. Huidige stand volgens S. Brigode.

Het Middenschip (1)

Met een lengte van 20 meter is het schip onderverdeeld in 5 traveeën. De afscheiding tussen midden en zijbeuken wordt gevormd door een rij van 4 vierkante pijlers zonder basement met aan de bovenkant een vlakke stenen plaat ter ondersteuning van het bovenliggend muurvlak.

Het licht komt binnen door 2 rijen middelgrote vensters zonder versiering. Het middenschip is 2x zo hoog en 2 x zo breed als de zijbeuken. De zoldering van middenschip en viering bestaat uit een zogenaamd houten cassetteplafond van 0,8 x 1,0 m. Dit plafond is kenmerkend voor vroeg Romaanse kerken.

Voor het koor (het voorkeor) bevindt zich, een aan het halfrond gewelf bevestigd, zeer oude "calvaire" (kruisbeeld).

Het Koor(3)

Het eigenlijke koor heeft een tongewelf en ligt weer 3 treden hoger dan het "voorkeor". Hier zijn prachtige eenvoudige koorbanken uit de 13e eeuw, de oudste in België, te bewonderen. Vermeldenswaard is zeker de stenen koorlessenaar uit de 12e eeuw op een fijn beeldhouwd zuiltje met sierlijk gebladerte. Dit koor alsook de kleine nevenkoren op de kop van de zijbeuken worden afgesloten met een absis, een halfronde uitbouw met een eveneens halfrond gewelf.

Vanaf het hoogkoor kunt u van de mooie harmonische samenhang tussen het schip en het oksaal (koor) uit de 19e eeuw genieten.

Het oksaal was gewijd aan Sint Michael, de beschermheilige tegen de krachten van het kwaad.

De opening tot het oksaal en de constructie daarvan is tussen 1867 en 1871 gemaakt vanuit de verdedigingstorens ter hoogte van de eerste verdieping van de toren.

Het Transept (2)

De dwarsbeuken zijn weinig opvallend; het plafond is lager, twee kleine vensters aan beide zijden verlichten het. In het transept bevindt zich een enorme grafsteen van Dinant marmer (2,35 x 1,45m), vroeger geplaatst in het centrum van het koor en gedragen door 4 kariatiden en beeldhouwd in halfreliëf. Op deze grafsteen zien we:

*Christus aan het kruis met de zinnebeelden van de dood en boven hem God de Vader met de volgende inscriptie: "hic est filius meus in quo mihi bene complacui"

(Dit is mijn zoon in wie ik behagen schep).

*De heilige maagd die met haar hand de in 1539 overleden Louis de Beaufort aanduidt, geknielt op een bidstoel, in harnas, met helm voor zich

*Sint Johannes die naast de in 1555 overleden Marie Cottereau staat. Zij zit op haar knieën op een bidstoel, met een boek en een rozenkrans aan haar ceintuur. Ingemetseld een prachtige 15e -eeuwse grafsteen (2,28 x 1,05 m) met daarop Louis de Beaufort in gegraveerde lijnen weergegeven, in volle wapenuitrusting, met zijn echtgenote Marie de Boulant. Aan de linkerkant kan men nog lezen: "Louis, Seigneur de Celles, de Villers sur Lez et Havoue de Furfooz Qui trepassa le de janvier 1493". ("Louis, heer van Celles, Villiers sur Lez en Havoe de Furfooz die overleed in januari 1493"). En rechts: "C.hoc gist demoiselle...Val... ("hier rust Jonkvrouwe Val...") Dit was de baron van Celles die de belegering van Karel de Stoute(1466) heeft meegemaakt .